

Cserkészek és leventék Kárpátalján 1938–1941 között

Rezümé A tanulmány célja, hogy bemutassa, milyen volt az ifjúsági szervezetek helyzete Magyarországon és a hozzá visszacsatolt Kárpátalján. Tevékenységük és taglétszámuk alapján a két legjelentősebb szervezet a cserkészek és a leventék voltak. Az angol cserkészmozgalom a XX. század elején jött létre és hamar népszerű lett Európában. Magyarországon legjelentősebb vezetője a két háború között Teleki Pál volt. A leventemozgalom helyettesítette a katonai kiképzést Trianon után. A tanulmányban áttekintjük a két szervezet kialakulását és működésüknek főbb állomásait Kárpátalján.

Резюме Метою роботи було дослідити становище молодіжних організацій в Угорщині, а також на території Закарпаття після приєднання краю до Угорщини. Виходячи з масштабів діяльності та кількості членів, найбільш значними молодіжними організаціями були організація скаутів та «Левенте». Скаутський рух, заснований на початку XX століття в Англії, досить швидко став популярним у Європі. Одним із найбільш визначних лідерів скаутського руху в Угорщині був Пал Телекі. Молодіжна організація «Левенте» стала рухом, спрямованим на організацію обов'язкової військової підготовки серед молоді після Тріанонського договору. У роботі досліджено умови створення двох вище згаданих організацій та основні напрямки і особливості їх діяльності на Закарпатті.

Munkámban Kárpátalja két legnagyobb ifjúsági szervezetével foglalkozom a vizsgált periódusban, 1938–1941 között. Mindkét szervezet sokat tett a magyarság megmaradásáért vidékünkön. A leventék azonban végleg eltűntek 1944-ben. Az újjászervezett cserkészet immár 20 éve létezik Kárpátalján. Tekintsük át röviden, milyen fontosabb események kapcsolódnak e szervezetek tevékenységéhez vidékünkön a vizsgált időszakban.

A leventemozgalom létrejötte Magyarországon

A leventemozgalom létrejöttének legfőbb oka Magyarország veresége az első világháborúban. Tudnunk kell, hogy Magyarország a trianoni békeszerződés értelmében csak 46 000 fős hadsereggel rendelkezhetett. Nem lehetett saját légierije, sem páncélos harcjárművei.¹ A legsúlyosabban azonban az érintette Magyarországot, hogy megtiltották a sorozást. Az ország katonai ereje ezen okok miatt kevés volt egy esetleges háború sikeres megvívásához.

A hadkötelesek rejtett felkészítését egy esetleges háborúra az ifjúsági és sportszervezetek vállalták magukra. A főbb szervezetek a következők voltak: Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége, Cserkészek, katolikus ifjúsági mozgalmak (Kárpátalján a Görög Katolikus Ifjúsági Szervezet, KALOT²), leventeegyesületek.³ Ezek nagy része önkéntes és elit szervezet volt, aki egyiknek sem volt tagja, annak kötelezően be kellett lépnie leventének.

1921-ben a magyar nemzetgyűlés elfogadta a „Lex Karafiáth”-nak nevezett testnevelési törvényt. Ezen törvény rendelkezései között szerepelt a leventemozgalom létrehozása is.⁴ A leventemozgalom egy speciálisan magyar intézmény volt. A trianoni békeszerződés által megtiltott általános védkötelezettség helyettesítésére hozták létre annak érdekében, hogy a hadseregnek legyenek tartalékai egy esetleges háború során.⁵

* A Csetfalvai Általános Iskola történelemtanára.

¹ Kerepeszki, 2010: 102.o.

² KALOT = Katolikus Agrár Legények Országos Társulata.

³ Kerepeszki, 2010: 111.o.

⁴ Kerepeszki, 2010: 107.o.

⁵ Romsics, 2005: 182. o.

A LEVENTE-TÍZPARANC SOLAT

1. *A levente megtartja fogadalmát.*
2. *A levente istenfélő és vallásos kötelességeit teljesíti.*
3. *A levente szereti hazáját, a nemzet hagyományait és hőseit tiszteli, s önmagában a harcok erényeket neveli.*
4. *A levente hű az államfőhöz, a törvényeket és a hatóságok rendelkezéseit tiszteletben tartja.*
5. *A levente szereti a szüleit és ragaszkodik a családjához.*
6. *A levente előjáróinak és feljebbvalóinak bizalommal és szívesen engedelmeskedik.*
7. *A levente lovagias, megbecsüli, segíti leventebajtársait és magyar testvéreit.*
8. *A levente nemesíti lelkét, ápolja és edzi a testét, harcra készül.*
9. *A levente jellemes, józan életű és vidám, mindig igazat mond, a fellépése öntudatos, katonás és fegyelmezett.*
10. *A levente óvja és gyarapítja a nemzeti vagyont; a hazájáért magyar becsülettel él, tanul, dolgozik és küzd.*

A leventeszervezet nevét az Árpád-házi Levente hercegről kapta. Ő arról volt nevezetes, hogy a XI. században jelentős szerepe volt a magyar hadsereg megszervezésében.⁶

A leventéket három korcsoportba sorolták. Az első csoportba a 12–15 évesek tartoztak. Náluk a hangsúlyt a sportra és az erkölcsi nevelésre helyezték. A második csoportba tartozó 16–18 éves fiúknak a kiképzése már részben katonai gyakorlatokat is magába foglalt. A harmadik korcsoport 19–21 éves fiataljai túlnyomórészt csak katonai kiképzést kaptak.⁷

A törvény értelmében minden 12 és 21 év közötti fiúnak kötelező volt részt venni a leventefoglalkozásokon. Eleinte heti két, később négy óra volt kötelező számukra. Az igazolatlanul hiányzók szüleit súlyos pénzbírsággal büntették.⁸

A leventeszervezet fő célja kettős volt. Egyrészt a fiatalság fizikai nevelését és katonai szolgálatra való felkészítését szolgálta. Másodsorban a vallási és nemzetekölcsei beállítottságot próbálta beléjük nevelni.

A szervezet vezetése is kettős volt. Hivatalosan a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium ellenőrizte az Országos Testnevelési Tanácson keresztül. A hivatalos katonai kiképzést pótló tevékenysége révén kapcsolódott a Honvédelmi Minisztériumhoz is.⁹

1938–1941 között az irányítás teljesen a Honvédelmi Minisztérium kezébe került.¹⁰

Leventék Kárpátalján

Miután az első bécsi döntés értelmében Kárpátalja magyar többségű területei visszakerültek Magyarországhoz, itt is létrejöttek az új ifjúsági szervezetek. A csehszlovák időszak alatt működő ifjúsági szervezetek beolvadtak a hasonló magyar szervezetekbe, vagy beszüntették tevékenységüket.¹¹

⁶ Kerepeszki, 2010: 108.o.

⁷ A leventemozgalom. In. Dokumentumok a XX. század történetéhez. Összeállította: Gál Vilmos, Tar Attila Szilárd. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.

⁸ Kerepeszki, 2010: 107.o.

⁹ Kerepeszki, 2010: 107.o.

¹⁰ Kerepeszki, 2010: 110–111.o.

¹¹ Brenzovics, 2004: 114.o.

1938. november 27-én levente mintaszázadok érkeztek látogatóba vidékünkre.¹² A Beregszászi járás területére szatmári, a Munkácsi járásba baranyai és az Ungvári járásban szabolcsi levente mintaszázadok érkeztek. A katonásabb külső és hatás érdekében minden századnak teljesen egyforma egyenruhában kellett bevonulniuk.

Az első látogatásnak több célja is volt. Először is a visszacsatolt területek ifjúságának az üdvözlése az anyaországi ifjúság által. Másodszor a fiatalság megnyerése ezeken a területeken a később létrehozandó leventeintézmények számára. Harmadszor a cseh propaganda által hangoztatott tévhitek eloszlatása, melyek szerint a leventéket csak gyűjtogatásra és öldöklésre tanították. Negyedrészt lelkesítő műsorszámok, bemutatók és táborüzemek megtartása. Ötödször a visszacsatolt területek ifjúságának felavatása magyar leventékké ünnepélyes kézfogással és leventesapka ajándékozásával.¹³

A volt trianoni Magyarország igyekezett minden téren kapcsolatot kiépíteni a visszatért területekkel. 1939 nyarán már több leventecsapat is táborozott a kárpátaljai testvérközségekben. Több száz helybeli fiatal nyaralt magyar városokban is. Békéscsabán az ott nyaralóknak 15 levente-egyenruhát és -emléktárgyat is ajándékoztak.¹⁴

1939. szeptember 1-jén, Munkácson megkezdődött a leventekötelesek oktatása. Órdarmán Kontratovics Iréneusz¹⁵ vezetésével pedig megalakult a Levente Egyesület.¹⁶ Ugyanezen év szeptember 24-én, Ungváron is megalakult a Levente Egyesület. Elnökül Korláth Endrét választották meg.¹⁷

Az Ungi közigazgatási kirendeltség vezetője Dr. Gyurits Gyula 1939. december 18-án kiadott rendeletében kötelezővé tette a leventeoktatói megbízatás elvállalását a Kárpátalján dolgozó tanítóknak és tanároknak. Indoklása szerint azért, hogy a nemzet érdekében képességeiket feljánlják az iskolai képzést befejező ifjúság további nevelésére.¹⁸ A fő ok valójában az oktatók terén mutatkozó munkaerőhiány volt.

A szolvyai járási leventeparancsnokság már 1941. szeptember 15-én kiadott utasításában felkérte a terület közigazgatási és oktatási dolgozóit, hogy szeptember 28-ig küldjék el számára azoknak az úrhölgyeknek, tanítónőknek, zöldkeresztes nővéreknek a listáját, akik alkalmasnak tűnnek arra, hogy a leányifjúság honvédelmi nevelését vezessék.¹⁹

1941-ben központi utasítás alapján kezdték megszervezni a leventeegyesületeket Kárpátalja minden településén, ahol még nem működött a mozgalom.²⁰ Ez év november 20-án Huszt koronaváros főbírája, dr. Bosovits Sándor és Keglevich százados, huszti leventeparancsnok Huszt város nevében a folyó hó 30-án tartandó leventecsarnok felavatási ünnepségére meghívták Bély Alajos vezérezredest, a magyar ifjúság honvédelmi nevelésének és testnevelésének országos vezetőjét is.²¹ A csarnokot a decemberben megalakult Levente Egyesület birtokba is vette. Az elnöki tisztelet Tóth Ernő látta el.²²

A tervezett leventeotthonok felépítéséig a foglakozásokat heti egy-két alkalommal a helyi iskolák tantermeiben tartották meg. Egyes iskolák vezetőit figyelmeztetni kényszerültek, hogy ingyen adják át a tantermeket a leventeoktatóknak. A leventeoktatókat a

¹² KTÁL. F. 254, op. I. od. zb. 24, lap 1.

¹³ KTÁL. F. 254, op. I. od. zb. 24, lap 4–5.

¹⁴ Botlik, 2005: 80. o.

¹⁵ Kontratovics Iréneusz Bercsényifalva, 1878–1957. Görög katolikus, később pravoszláv lelkész. Az ungvári papi szeminárium elvégzése után több faluban is lelkesítő szolgálatot teljesített. 1941-ben a Kárpátaljai Tudományos Társaság alelnöke lett. 1950-es években rövid időre a munkácsi pravoszláv püspökség vezetője.

¹⁶ Fedinec, 2002: 342. o.

¹⁷ Fedinec, 2002: 345. o.

¹⁸ KTÁL. F. 42, op. II. od. zb. 7, lap 29.

¹⁹ KTÁL. F. 32, op. I. od. zb. 23, lap 34.

²⁰ KTÁL. F. 32, op. I. od. zb. 23, lap 5.

²¹ Dr. Blasszauer, 2002.

²² Fedinec, 2002: 385. o..

helyi magyar–orosz tannyelvű iskola tantestületi tagjának tekintették és felvették őket az illetményjegyzékükbe.²³

Összességében elmondható, hogy hamar gyökeret vertek a leventecsapatok a magyarlakta településeken. Sokat rontott azonban megítélésükön a lakosság körében népszerűtlen kötelező tagság.

Cserkészek Magyarországon

A cserkészlet vagy cserkészmozgalom (angolul: Scouting, ill. Scout Movement) egy önkéntes, vallásos, politikamentes ifjúságnevelő mozgalom, amely nyitott mindenki számára származástól, nemtől, társadalmi és vagyoni helyzetétől, valamint felekezettől függetlenül. A cserkészlet alapvető célja, hogy támogassa a fiatalokat testi, lelki, társadalmi és szellemi képességeik teljes kifejlesztésében mind egyénként, mind felelős állampolgárként és helyi, nemzeti és nemzetközi közösségeik tagjaiként.

A cserkészlet létrejötté az 1907-es évhez kötődik, amikor Robert Baden-Powell, a brit hadsereg tábornoka megrendezte az első cserkészszakot az angliai Brownsea Islanden. A cserkészlet alapelveit 1908-ban megjelent *Scouting for Boys* (Cserkészlet fiúknak) című könyvében fektette le, amely saját korábbi, katonai kiképzési szakkönyvei mellett, más hasonló kezdeményezésekből is merített.²⁴ Baden-Powell gyakran hivatkozik az angol–búr háború tapasztalataira, amikor arra inti a cserkészeket: fejlesszék ki magukban a megfigyelés készségét, tanulják meg a titkosírást, az üzenetek továbbítását, tanuljanak meg észrevétlenül kúszni és lopózkodni.²⁵ Ravasz László református püspök szerint a cserkészlet lovagias és jellemes férfiakat akar nevelni az ifjúságból, nem zseniket és tudósokat.²⁶

A XX. század első felében a mozgalom világszerte elterjedt, és mind a fiúk, mind a lányok számára három korosztályban (farkaskölyök, cserkész, rover) kínált programot.

A mozgalom a cserkészmodszert alkalmazta: egy nemformális nevelési módszert, amely nagyban épít a szabadban végzett tevékenységre, többek között a táborozásra, erdei és vízi életre, túrákra és sportra. A cserkészlet széles körben ismert jellegzetessége a társadalmi egyenlőtlenségeket elfedni hivatott egyenruha nyakkendővel és cserkészkalappal vagy más fejfedővel. Megkülönböztető jelvénye a cserkészliliom, valamint más, az egyenruhán viselhető jelvények.

A cserkészlet térhódítását Magyarországon 1910-ben kezdte és hamar népszerű lett. A Magyar Cserkészszövetséget 1912-ben hozták létre,²⁷ de 1919-ben újjáalakult.²⁸ Az 1920-ban alakult Nemzetközi Iroda alapító tagja volt.²⁹ 1922-ben Teleki Pált³⁰ nevezte ki a kormányzó főcserkészzé, és egyben a szövetség vezetőjének is.³¹ A főcserkész feladata volt képviselni külföldön és belföldön a cserkészletet, továbbá irányítani a szövetség tevékenységét. Betegsége miatt Teleki 1923. március 22-én a kormányzótól felmentését kérte. Ezek után „tisztületbeli főcserkésznek” nevezték ki.³² Az első cserkész világdzsemporin (világtalálkozó) a magyarok még nem vettek részt, de a következőkön olyan sikeresen szerepeltek, hogy 1933-ban Gödöllőn rendezhették meg a 4. Cserkész Világdzsemporit

²³ KTÁL. F. 42, op. II. od. zb. 4, lap 29.

²⁴ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkészlet>

²⁵ Pintér, 1967: 11. o.

²⁶ Ravasz László Református Püspök a cserkészmozgalomról. In: Dokumentumok a XX. század történetéhez. Összeállította: GÁL VILMOS, TAR ATTILA SZILÁRD. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001. 111. o.

²⁷ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkészlet>

²⁸ Tilkovszky, 1969: 73. o.

²⁹ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkészlet>

³⁰ Teleki Pál János Ede (Budapest, 1879. november 1. – Budapest, Várnegyed, 1941. április 3.). Magyar miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, erdélyi földbirtokos, politikus, tiszteletbeli főcserkész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

³¹ Tilkovszky, 1969: 73. o.

³² Ablonczy, 2004: 32. o.

25 000 fiatal részvételével.³³ A kormány Telekit nevezte ki az találkozó kormánybiztosává. A sikeres rendezésért megkapta a nemzetközi mozgalom legrangosabb kitüntetését, az Ezüst Farkast.³⁴ A cserkészek jelentős szerepet kaptak a trianoni béke korlátozásainak kijátszásában. A hadsereg felszerelésének egy részét cserkészeti felhasználás címén megtartották. Teleki megteremtette az alapjait a repülésnek és a légvédelemnek, és ebben a cserkészekre támaszkodott.³⁵ A repülő cserkészeti bemutatkozása szintén az 1933-as Világdzsemporin volt.³⁶ Teleki 1938-ban kultuszminisztersége idején különösen melegen szólt a cserkészszövetségről. A kötelezettségen alapuló levanteintézménnyel szemben hangsúlyozta a cserkészek önkéntes és elit jellegét.³⁷

A cserkészeti 1944-ben a nyilasok oszlatták fel, majd 1948-ban a kommunisták újra felszámolták, hogy az Úttörőszövetségbe olvaszthassák be a tagokat. A rendszerváltás után, 1989-ben indulhatott meg újra a cserkészmunka Magyarországon és vidékünkön is.³⁸

Cserkészek Kárpátalján

Magyarországon a cserkészek 1910-es megjelenése után lassan elterjedtek az egész országban. A jelenlegi adatok alapján a mai Kárpátalja területén az első cserkészcsapat Beregszászban jött létre az 1913/14-es tanévben. A cserkészmozgalom kifejlődését és elterjedését nagyban hátráltatta a háború, majd annak elvesztése.³⁹ A cserkészek újból csak 1920-ban jelentek meg vidékünkön, ugyanis ez év július 25-én megalakult a Podkarpatszka Ruszi Cserkészszövetség. Parancsnoka Passek Božetech lett.⁴⁰ Az ország három cserkészkerületre oszlott: cseh-morva, szlovenszkói és kárpátaljai. A kárpátaljai cserkészkerület keleti és nyugati tagozattal rendelkezik, cseh/szlovák, ruszin/ukrán, zsidó és magyar alosztályok működnek. A magyar cserkészcsapatok megalakítását a hatóságok csak 1923-ban engedélyezték. Ekkor indította el Haba Ferenc⁴¹ a magyar cserkészmozgalmat Kárpátalján. A szokásos évi táborozás színhelye ekkor Rahó vidéke (Szlovenszkóban Rozsnyó) volt.⁴²

A magyar alosztályhoz tartozott a Beregszászi Gimnázium 603. Számú Bagoly⁴³ (később Esze Tamás) fiú-, Havasigyopár⁴⁴ leány- és Kadimah⁴⁵ vegyes csapata. A későbbiekben ezen csapatok lettek a kárpátaljai cserkészélet meghatározó irányítói. Az alosztály irányításában jelentős szerepet töltöttek be parancsnokaik: Kaminszky László, Kvakovszky László és dr. Zapf László.⁴⁶

A magyar cserkészcsapatok sorra alakultak a 20-as években Ungváron, Beregszászban, Munkácson, Nagyszőlősen, Huszton stb. A magyar cserkészújság a Losoncon megjelenő *A Mi Lapunk* lett.⁴⁷

1925-ben a Beregszászi Magyar Gimnázium cserkészei megmászták a 2061 méter magas Hoverlát, Kárpátalja legmagasabb csúcsát.⁴⁸ Következő év április 30-án Országos

³³ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkészeti>

³⁴ Ablonczy, 2004: 35. o.

³⁵ Tilkovszky, 1969: 74. o.

³⁶ <http://www.mcssh.hu/utmutato/magyar-cserkesztortenelem.html>

³⁷ Tilkovszky, 1969: 98. o.

³⁸ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkészeti>

³⁹ A Beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 167. o.

⁴⁰ Fedinec, 2002: 62. o.

⁴¹ Haba Ferenc (XX. század első fele). Tanár és festő. Megszakításokkal 1906-tól 1936-ig a beregszászi gimnáziumban tanított. Ő vezette a cserkészcsapatot is. A beregszászi görög katolikus templomba oltárképeket, a római katolikus oltáregylet számára pedig zászlóképet festett.

⁴² Fedinec, 2002: 126. o.

⁴³ 1923/24-es tanévben alakult 60 taggal.

⁴⁴ 1930 áprilisában alakult meg 30-taggal. Vezetői Kaminszky László és Govrikné Lábódy Jolán voltak.

⁴⁵ 1930/31-es tanévben alakult. A 70 taggal létrejött csapat a gimnázium zsidó tanulóból ált Halász Bernát vezetésével.

⁴⁶ A Beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 167–168. o.

⁴⁷ Fedinec, 2002: 126. o.

⁴⁸ A Beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 168. o.

Cserkészkongresszust tartottak Ungváron.⁴⁹ Szintén ebben az évben július 12. és 19. között került sor a Beregszászi Magyar Gimnázium cserkészeinek első nyári táborára is. A cserkészek a Tisza forrásvidékén táboroztak több helyszínen is Zavilla Viktor parancsnok vezetésével.⁵⁰

A Munkácsi Kereskedelmi Akadémia magyar diákjainak Táltos és Árvalányhaj nevű fiú és leány cserkészcsoportjai 1928. február 12-én felszentelték hímezett zászlóikat.⁵¹

A nyári táborok 1930-tól több éven át a Cserkészparkban kerültek megrendezésre. Ez a terület a mai Borzsova határában, a Borzsa folyó bal partján helyezkedett el, a duzzasztónál.⁵²

A magyar mellett más szövetségek is tevékenykedtek Kárpátalján. Például a Plaszt cserkészsövetség országos hálózattal bírt, és 1934-ben már több mint 3000 taggal rendelkezett 88 csapatban. Az ifjúságot a szervezeten belül az ukrán nemzeti hagyományok alapján oktatták.⁵³

Az Ungvári Keresztény Cserkészcsoport számára örömteli volt 1936. november 15., mert sikerült felavatniuk cserkészotthonukat.⁵⁴

Ungváron 1938 márciusában megalakult a cserkész főtanács. Az elnök Hrabár Konstantin kormányzó lett. A főtanács létrehozását azzal indokolták, hogy „A főtanács révén az Országos Hivatal anyagilag kívánja segíteni a cserkészmozgalmat.”⁵⁵ Ebben az évben volt az utolsó nagy tábor a cseh érásban, ez Iglófürdő mellett került megrendezésre.⁵⁶ Ősszel a beregszászi római katolikus elemi népiskola igazgatója, Simonyi Endre megalakította a fiúönvendékek körében a Cserkész farkaskölyök csapatot.⁵⁷ Azok a magyar cserkészek, akik a cseh uralom alatt is tagok voltak, megkapták a Magyar Cserkész Szövetség Pro Libertate emlékérmét.⁵⁸

1940. február 16.-ai miniszterelnökségi tájékoztatóból kiderül, hogy a Fenczik István vezette Duchnovics cserkészcsoportot⁵⁹, amely korábban a csehszlovák cserkészsövetségben belül működött, a magyar cserkészsövetség nem veszi át változatlanul. Megbízták Fodor István gimnáziumi tanárt a XII. kárpátaljai (ruszin) cserkészkerület vezetésével.⁶⁰ „A csehszlovák időszak alatt működött ifjúsági szervezeteket betiltották. Jelentős sikereket ért el Kárpátalján a Magyar Cserkészsövetség, melynek ruszin csapatait Teleki külön kerületbe szervezte, amelyben a ruszin nyelvet és különleges jelvényeket használtak. A rutén cserkészek zászlaját maga a miniszterelnök avatta fel, a zászlóanyaságot felesége vállalta.”⁶¹ A fent említettek alapján egyértelmű, hogy a Duchnovics, cserkészcsoport beolvadt a Magyar Cserkészsövetségbe. Az év végén december 1-jei dátummal hivatalosan is megalakult Ungváron a Magyar Cserkészsövetség 12. kárpátaljai cserkészkerülete. Ügyvezető elnöke Gémesi József lett.⁶²

1941-ben a háború elérte Magyarországot is. Beregszász légmentesített központjában a szolgálatot teljes mértékben a cserkészek látták el. Közreműködtek a hazánkba menekült lengyel katonák ellátásában és elszállásolásában is. A későbbiekben még számos segélyprogram lebonyolításában vettek részt cserkészeink.⁶³

⁴⁹ Fedinec, 2002: 154. o.

⁵⁰ A beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 168–169. o.

⁵¹ Fedinec, 2002: 171. o.

⁵² A beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 169. o.

⁵³ Tokar, 2010: 79. o.

⁵⁴ Fedinec, 2002: 256. o.

⁵⁵ Fedinec, 2002: 276. o.

⁵⁶ A beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 170. o.

⁵⁷ Szendrey, 2010: 207. o.

⁵⁸ A beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 174. o.

⁵⁹ KTÁL. F. 50, op. I. od. zb. 1–54.

⁶⁰ Fedinec, 2004: 255. o.

⁶¹ Brenzovics, 2004: 114. o.

⁶² Fedinec, 2004: 264.

⁶³ A beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. 1990. 175. o.

A magyar cserkészek Kárpátalján előnyösebb feltételekkel láthattak munkához 1938-ban, mint a leventék. Az 1920-as évektől már létezett a magyar cserkészlet vidékünkön. Sajnálatos, hogy a háború végén felszámolták a cserkészlet területünkön, jellege nem illett bele a szovjet ifjúság nevelési modelljébe. A cserkészek 1991 őszén jelentek meg újra vidékünkön és végzik fontos nevelési munkájukat a fiatalság körében.

Összegzés

Összességében elmondható, hogy a két legjelentősebb magyar ifjúsági szervezet hamar magába olvasztotta Kárpátalja ifjúságát. A cserkészek legnagyobb problémáját a visszacsatolás után a megfelelően képzett parancsnokok hiánya okozta. A leventemozgalom Kárpátalján lassan terjedt, különösen a ruszin lakosság körében volt népszerűtlen. A második világháború kitörése után mindkét szervezeten belül a katonai kiképzésre helyezték a hangsúlyt. Tevékenységükkel hozzájárultak egy műveltebb generáció kineveléséhez. A második világháború után szerepüket átvették a szovjet ifjúsági szervezetek. Napjaink elkényelmesedett világában még nagyobb a cserkészek szerepe. A fiatal és kevésbé fiatal fiúkat és lányokat közelebb kell vinni vidékünk természeti és kulturális értékeihez. Szükséges lenne, hogy a valóságban is megtapasztalják lakhelyünk csodálatos kincseit.

IRODALOM

- A Beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989. Szerk: Magyarságkutató Intézet. Budapest, 1990
- A leventemozgalom. In: Dokumentumok a XX. század történetéhez. Összeállította: Gál Vilmos, Tar Attila Szilárd. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.
- Ablonczy Balázs (2004). A cserkészmozgalom éln. Rubicon 2004-02. 32–38. o.
- Botlik József (2000). Egestas Subcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX-XX. századi történetéhez. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest.
- Botlik József (2005). Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után 1939-1945. Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke, Nyíregyháza.
- Brenzovics László (2004). A magyar kormányzat Kárpátalja-politikája, 1939–1941. In: Kárpátalja 1938–1941. Magyar és Ukrán történeti közelítés. Szerk. Fedinec Csilla. Teleki László Alapítvány, Budapest. 87–118. old.
- Czébely Lajos (2002). Visk története. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár.
- Dr. Blasszauer Róbert (2002). Az IHNETOV munkanaplója. Vitéz Béldy Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1941–1943. PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest. www.mek.oszk.hu. (2011. II. 12.)
- Fedinec Csilla (2002). A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája, 1918–1944. Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta–Dunaszerdahely.
- Fedinec Csilla (2004). Kárpátalja kronológia. 1938. szeptember–1941. december. In.: Kárpátalja 1938–1941. Magyar és ukrán történeti közelítés. Szerk. Fedinec Csilla. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Keresztyén Róbert (2010). A Levente Mozgalom. Rubicon 2010-04/05.
- Keresztyén Balázs (2001). Kárpátaljai művelődési kislexikon. Hatodik Síp Alapítvány, Mandátum Kiadó, Budapest Beregszász.
- Pintér István (1967). Kémtörténetek a XX. századból. Kémből főcserkész. Gondolat Kiadó. Budapest.
- Popovics Béla (2005). Munkács kultúrtörténete a korabeli sajtó tükrében. Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség, Munkács.
- Ravasz László református püspök a cserkészmozgalomról. In: Dokumentumok a XX. század történetéhez.

- Összeállította: Gál Vilmos, Tar Attila Szilárd. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.
- Romsics Ignác (2005). Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, Budapest.
- Sallai Gergely (2008). „A határ megindul, az ország nagyobb lesz...” A csehszlovákiai magyar kisebbség és Magyarország kapcsolatainak diplomácia-, politika- és társadalomtörténeti vizsgálata az 1938. évi csehszlovákiai válságtól Kárpátalja Magyarországhoz csatolásáig (1938. május–1939. március). Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola.
- Szendrey Anita (2010). Adalékok a beregszászi római katolikus egyház történetéhez (1938-1944). – In: Kohut Attila, Penckófer János (szerk.): Acta Beregsasiensis 2010/1. Ungvár, PoliPrint Kft. 205-219. o.
- Tilkovszky Loránt (1969). Teleki Pál, legenda és valóság. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Tokar Marian (2010). Politikai pártok és civil szféra In: Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra. Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete.
- Tóth Levente (2003). A leventeintézmény története. Leventeoktatás Kárpátalján. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem és Társadalomtudományi tanszék, szakdolgozat. Beregszász.
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkészet> (2011. április 4.)
- <http://www.mcssh.hu/utmutato/magyar-cserkesztortenelem.html> (2011. április 4.)
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Teleki_Pál (2011. április 4.)
- www.mek.oszk.hu (2011. április 4.)

FORRÁSOK

- KTÁL – Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlege
- KTÁL. F. 32, op. I. od. zb. 20, lap 3.
- KTÁL. F. 32, op. I. od. zb. 23, lap 5, 34, 37, 38.
- KTÁL. F. 32, op. I. od. zb. 49, lap 2, 10.
- KTÁL. F. 32, op. I. od. zb. 88, lap 87.
- KTÁL. F. 32, op. I. od. zb. 91, lap 11.
- KTÁL. F. 42, op. II. od. zb. 236, lap 10.
- KTÁL. F. 42, op. II. od. zb. 7, lap 29.
- KTÁL. F. 50, op. I. od. zb. 1-54.
- KTÁL. F. 254, op. I. od. zb. 24, lap 1, 4-5.
- KTÁL. F. 1140, op. I. od. zb. , lap 8,11.